

Határ Győző

„AZ IRODALOM KÖZTÁRSASÁGA”

*„Literature, like nobility, runs in the blood.”
 („Az irodalom, akár a nemesi származás, a
 vériünkben van.”)*

(W. Hazlitt: TABLE TALK)

Jóllehet ritkaságszámba megy, akad olyan művészdinasztia, amely tucatnyi mesterrel ajándékozza meg korát, azok meg ezernyi olyan mesterművel, melyeknek a fele emlekezetes, a fele maradandó. Ilyen volt a Couperin család.

A családalapító az 1600-as évek végén születhetett, fiai, a három fivér közül a legfiatalabb, Charles választotta a legszerencsésebb csillagegyüttállást a nemzéshez – az ő fia volt François, mind közül a legnagyobb. Őt tiszteletnevén a kortársak és az utókor úgy emlegették, hogy Couperin le Grand; de ivadékai közt volt egy, bizonyos Armand-Louis, aki tán utolérte volna, ha 1789-ben, a forradalom évében, Párizsban halálra nem gázolja a megbokrosodott hátasló: ő bámulatos rögtönzéseiről volt híres.

Valamennyi a St. Gervais orgonistája is volt, az utolsó, Gervais-François, a maga korában a párizsi zenei élet fejedelme, több templomot is magáénak mondhatott orgonástul, és arról volt nevezetes, hogy Napóleon előtt is játszott; ám ez nem akadályozta meg abban, hogy XVIII. Lajos trónra lépte alkalmából zeneművet szerezzen, amelynek az volt a címe, hogy LOUIS XVIII OU LE RETOUR DU BONHEUR EN FRANCE – FRANCIAORSZÁGBA A BOLONDSÁG VISSZATÉR. A muzikusdinasztia az ő Céleste lányával halt ki 1850-ben, de ő is megörökölte őse minden orgonáját templomostul, és történetesen 1826-ban a St. Gervais-templomban – ahol apja, halálakor, felravatalozva volt –, az engesztelő gyászmisén ő orgonált,

valamennyi Couperinnek a klavicsembaló volt a hangszere, a clavecin irodalma és zenei fogalma elválaszthatatlanul összeforrt a család nevével. De senki nem lesz a semmiből, és amilyen kegyelettel tanulmányozta Bach János Sebestyén a maga házi klavicsembalója mellett François Couperin műveit, maga Couperin, „a Nagy”, ugyanolyan termékenyítő bámulattal ment végig Arcangelo Corelli művészetén, aki az ellenpont mestere volt, és egy nemzedékkel előtte élt,

nem is nyugodott addig, amíg méltó emléket nem állított mesterének; és 1624-ben, amikor már mindent elért, amit valaha muzikus XIV. Lajos udvarában elérhetett, a Napkirály családjának zenetanára volt, és a versailles-i palotakápolna első orgonistája, ő, Couperin le Grand – akkor szerezte egyik legismertebb művét, amelynek a címe: LE PARNASSE – OU L’APOTHÉOSE DE CORELLI, A PARNASSOSZ – AVAGY CORELLI APOTEÓZISA. A szonáta LES GOÛTS RÉUNIS – A STÍLUSOK EGYESÍTÉSE című album utolsó darabja, és valóban egyesíti az olasz maniera közvetlenségét a francia stílus fioritúráival.

Az elképzelt szcenárió a tételek címei alapján mint valami színpadon tárul előnkbe. Így üdvözlük az elhunyt Corellit a Parnassoszon Apollón és a múzsák. A Parnassosz Propüleiaín felhaladván, a Mester árnya előbb bebocsáttatást kér. Kérését teljesítik, a Parnassosz kapuja feltárul előtte,

a hosszú hegyi kaptató után iszik a szentelt Hippokréne-forrás¹ megüdítő vizéből, varázshatására elkábul, és ihletérlelő álomra hajtja fejét. A múzsák ébresztik álmából, felvezetik Apollón színe elé, és az istenség jobbára ültetik. Az utolsó tételben Arcangelo Corelli hálatelten borul istene elé, amiért elhalmozta az ihlet kegyeivel, Apollón pedig megáldja, és magához emeli.

*

Nem vagyok és nem voltam sohasem az első, sem az egyedüli, aki a szívem közepén melengettem az irodalmi eszmény téveszméjét.

Bizonyos vagyok benne, hogy ugyanilyen gyógyíthatatlan szerelemmel csüggött az irodalmi eszmény téveszméjén a *Nyugat* mindhárom nemzedéke csakúgy, mint az újholdasok társasága, az is, aki már halott közülük, de tanúsíthatja az is, aki él, Lakatos Istvántól Lengyel Balázsra és Rába Györgytől Szabó Magdáig. S hogy ne csak a kifele menők nemzedékét emlegetsem, a fiatalokat vagy majdnem fiatalokat is, ennek az eszménynek a tüzénél melegegett Vathy Zsuzsa, Lázár Ervin, Gyurkovics Tibor, Szepesi Attila, Baka István, Kányádi Sándor, Kovács András Ferenc, Lászlóffy Aladár, Gergely Ágnes, az ELÉRHETETLEN FÖLD fiataljai – hosszú volna sorolni is. Hogy akadna-e, aki tagadja? Kötve hiszem. Tán nem gondol vele; vagy mint irodalmi tudatának – irodalmi tudatunknak – neuralgikus pontját, kerüli; fájdalmát elfojtással a tudat mélyére gyömöszölte.

Ennek a téveszmének a lényege, hogy összetevőire mindjárt szét is szedjem, a következő.

Az alap az említettek hasonlíthatatlan naivitása. A grállovagok balga szentjének együgyűsége kismiska ehhez az angyali naivitáshoz képest, amiben századok óta szenvedünk,

a másik összetevő az irodalmi eszmény hiedelme; az az elképzelés, hogy az Irodalom Köztársaságának lovagjait a legnemesebb szellem tölti el, s ez mindenkor legyűri a versenyszellemet; és/de jóllehet, a nemes vetélkedés e köztársaság agorájának egyik gyönyörűsége, mindenkor mindenek lovagi előzékenységgel engednek utat annak a társuknak, aki valamilyen úton-módon az irodalmi eszmény szerencsésebb megközelítőjének bizonyul,

de hogyan – ha nincsenek se bírák, se esküdtszék, se kalibrált mérőeszköz az irodalom köztársaságában, ahol esélyeiben amúgy is mindenki egyenlő?

Annak, aki téveszménket megszállott módjára hiszi – annak mindez roppant egyszerű. Mert adva van az agorán balgaságunk harmadik összetevője: a Rosta,

látványos szerkentyű ez a Rosta; egyrészt mert fénylésébe majd' belevakulunk, s hogy is ne vakulnánk bele, hiszen egy merő arany, s ahol nem arany, ott a még drágább fehéraranyból, elektronból és platinából rótták egybe, és/de drágakő kirakása is olyan, hogy az orosz–francia Fabergé ha látná, megszégyenülne. És másrészt mert mivel többemeletes, ez a rosta aláfele végláthatatlan emeletsorból áll, és minden emeleti szintje maga is rosta; úgy, hogy ami a negyedik-ötödik rostán is kihull, a hatodikon fennakad, ott marad, mindenek rendje-rangja szerint, és semmi sem megy veszendőbe,

a Rosta az irodalom köztársasága, minden nemes polgárának szeme fénye, afféle szekuláris szentség, bár szakrális jellege fríglárával, evangéliáriummal vetekszik. Ne-

¹ A Helikon-hegylánc legmagasabb csúcsán, Beóciában volt, és a Pegazosz patkója nyomán fakadt. Vizét itták a múzsák, belőle merítették ihletet, s abból juttattak híveiknek – kinek-kinek múneme és műfaja szerint; a forrás közelében volt a múzsák szoborkertje.

ve, amit hiába ajkunkra venni nem szabad, bár váltig rá gondolunk, és alkotói ingerületeinkből olyan kikergethetetlen, mint a fehér elefánt, s ezt a nevet mondani is csak súgva merem: az irodalom eszménye,

az eszményi alkotás, az *Opus Magnum* eszménye; annak megvágása, az arra való törekvés,

valami olyasfajta magasrendű ideája az irodalmi alkotásnak, amely folyton-folyvást rostál, minden alkotás előbb-utóbb rostájára kerül, s hogy e dolgát mint és hogyan végzi, az – téveszménk szerint – a felkelő Napnál világosabb.

Annak, akit e rögeszme hatalmába kerített, nehéz ezen vigyorgni, trágár élcet farragni rá, legyintéssel elintézni, hogy „ki nem szarja le”, nyerítő röhécseléssel elküldeni a búsba: ez csak a kívülállóknak adatik meg; a kívülállóknak, aki számunkra arról ismer-szik meg, hogy vagy alkotásképtelen, vagy nincs olyanja, amivel a mértéket megüthetné, hogy az irodalom köztársaságának rendes polgára legyen.

Vajon oly elérhetetlen eszmény az *eszmény*, amely szerint a Rosta *rostál*? Igen, majd-hogynem elérhetetlen: de szinképe széles; magába fogadja a legkülönbözőbb százados eszményeket, periodikus „izmusokat” – a klasszikus ókor rétorának alkotó eszményétől a legújabb kor különféle dadaizmusaiig, poszt/meta/transz prefixekkel megtisztelt avantgardizmusaiig,

hogya valaki ovidiusi hexameterekben versel, vagy komputeren nyargalva betűkacsringókban szövegel – nem akadály; a követelmény, hogy utolérje az eszményt, melynél fogva többé nem hull ki a Rostán; megilleti az örökértékűség bájos *misnomere*, megalkotója abban a derék tévhitben ringathatja magát, hogy méltó a negyven *immortel* épp megürülő székére, a többiek pedig tisztelettudóan utat engednek neki, mert hiszen – a szó goethei, veretes értelmében – alkotása „világirodalmi rangra” emelkedett.

Muzsikás moraja ennek a Mentől Fenségesebb Rostának betöltötte dobhártyánkat csakúgy, mint látása egünket,

hogya tévedhetetlen lett légyen-e? hogy az eszmény milyen hatékony volt, és nem voltak-e meghamisító, másodlagos be- és ráhatások? Nos, ezt most ne firtassuk, mert akkor fülíg pirulnánk; tény, hogy az irodalmi hamiskártyás a végén mindig pórul járt, hiszen csak egyet kellett korduljon a történelem kereke, és úgy kiakolbólitották székéből a szegényt, hogy Dátánnal és Abirámmal egyből elnyelte a föld; és még ennél is fontosabb tény (ha már múlt időben a tényeknél tartunk), hogy az irodalmi eszmény váltig eleven erő volt, valóságos csillagközi gravitáció, olyan, amelynek hatása alól magát senkinek kivonnia nem lehet.

*

De hangütésem gyanús ugyebár, és ezzel a ronda nosztalgiazással csak a jóisten a tudója, hova akarok kilyukadni. Miért kezdtem mindjárt az elején olyan modorban, mintha threnódiát készülnék végigverni szarvasbőrrel takart cimbalmomon, ahogyan egykor Rácz Aladár tette, hogy mutassa: vakon is tudja, hol a húr, jómagam meg hogy vakon is látom, merre a betűsoros billentyűzet? Tán én is halottkiéneklésre készülök? Hát kit látok én itt kiterítve, és ha a ravatalt még ideig-óráig elsikkaszthatjátok – hol a halott?

Csak nem valamelyik *halhatatlan*? Vagy tán – *horribile dictu* – mind a *negyven*? Avagy – *triste dictu* – mi irodalmárok: a fajtánk, mind, valahányan csak vagyunk?

Mert eddig a forгатókönyv hasonlatos volt ahhoz, ahogyan az, Couperinnél, zeneileg, Arcangelo Corelli Apoteózisában felcsendült; vagy mivel a nyomtatott betű sehogyan se csendül, hát, mutatis mutandis, ha mi is, csudák csudájára odáig jutottunk, bebocsáttatást kérhettünk a Parnassoszra, rögvest ki-ki megtalálhatta a maga múzsáját, és a szerelmi költészet művelői, panegürikusok-ditirambisták, krónikások-historikusok, lantpengetők, szindarabok-regények elkerekítői – ki-ki kézen fogva vezetőjét, Eratót, Kliót, Euterpét, Polihümniát, Melpomenét, Tháliát és így tovább,² takarodhatott a trónemelvény elé, s onnan felpenderítették Apollón trónjának elejébe, hol is zavarodottan találgathatta, honnan nézve, merre van a „bal”, és merre a „jobb” – – – de inentova tengelytörésben vagyunk; vizsgálódásunk tárgya a torkunkon akad, kékülünk-zöldülünk, az agyonfulladás veszélye fenyeget.

Mert igaz ugyan, hogy a Parnassoszon, a csúcson, felúton meg a hegység lábánál három szentelt forrás is van, az Aganippé és a Kasztália, a szóban forgó Hippokréne meg olyanképpen csudálatos, hogy míg más tájakon a valláshiedelem alapító prófétája kellett, hogy mózesi botjával a sziklából vizet fakasszon, itt az aranyszőrű, szárnyas Pegazosz patája elegendő, hogy gyémántpatkója egyetlen rúgása nyomán szentelt forrás fakadjon. Csak aki az előidők sugdosódására süket, az nem tudja, hogy az Olümposz-vallásnak is megvolt a maga Vatikánja, nem is egy, hanem ahány főisten, annyi: az Úr-Zeusznak Olümpiában, Szerapisznak Alexandriában, Apollónnak Dűdimában, és itteni óriástemploma kerengőiben napestig hányták-vetették skolasztikusai/hiereuszai az istenség csudaságos attribútumait, lévén ő a Megváltó Istenek közül azok egyike, akiknek mindentudása – Szent Pál szavával élve – „végéremehetetlen”, s nincs a tenger fővenyének az a homokszeme, amely elveszhet Phoibosz Apollón tudta nélkül – – –

igen ám, de a későbbi valláshiedelmek tőzsdéjén Apollón Ómegváltóságát nem jegyzik, az utódvallások, a judaeo-iszlám, a zsidókereszténység hatalmi területén az Olümposz-vallást fő- és mellékisteneivel, Apollónostul-múzsástul a „ki nem szarja le” kategóriájában tartják számon. Csak hibbant elme lehet, aki fél azoktól a kháriszoktól, akiknek jogukban állt az ihletést nemcsak adni, hanem *visszavenni* is; csak elmeháborodott ácsingózhat olyan koszorúra, amelyért az ócskapiacn huncut, veszekedett fél forintot sem adnak,

jaj nekünk, atyámfiai: titkos-erős-maffiózus kezek ellopták a lélekharangot, amelyet meghúzhatnának felettünk! Jaj nekünk, atyámfiai: oltalmazó isteneink amit eddig fölénk terjegettek, most visszavonták mennyekből védőpajzsukat!

jaj nekünk, anyám leányai: itt állunk a gyenge oldalon; egyetlen tőkének: a tőkünk, avagy ha az se, a meztelen valagunk. Velünk szemben ott toronylik felhőkarcolóival, felhőkarcoló-magosan az erő, amely tőkeerős, a tőke, amely még fel se ébredtünk első rémületünkéből, és már piacra dob! Itt állunk tőkegyengén a gyenge oldalon, és velünk szemben a fölibénk meredő szörnyeteg, ki szörnyetegségben vetekszik a

² Csupán a gondolkozó a kivétel, mivel a filozófiának nem volt „múzsája” – hacsak az a Méléte nem, az Elmélődés megihletője, aki Hésziodosznál nem szerepel. Mert egy későbbi, „protestáns” teológia szerint csak három múzsa volt, az Énekművészet, az Elmélődés és az Emlékezés múzsája. Ez utóbbi kivált figyelmet érdemel, s kiemelése rárimel az idegéletteni kutatás egyik fő irányára, melynek alapeszméjét az a gondolat adja, hogy az emlékezés – a kortikális reflexintegrálon és alatta is, az agy egész struktúráján átterjedő amaz alapszövet, amelyre az „én” tünetcsoportja és, azon túl, maga az emberi intellektus ráépül. Emlékezet nélkül nem tudnám, hogy én – én vagyok, és nem volna intellektusom. A memória idegéletteni letétjét, helyesebben az emlékezet működéstani központját – a hipotalamusz közvetítésével – sokan a hippokampuszban lokalizálják.

szörnyállammal, melyből csak alighogy kiláboltunk; Ófőmagassága, a Piac, amely Paraklétusnak is mondatik, a Vigasztalónak, de melyik álmegváltó nem hirdeti magáról, hogy ő az igaz-elküldetett, a Vigasztaló?

*

Eddig volt, próza volt, nagyon lila próza: forró kását kerülgető macskalila próza; megvádolhatnának azzal is, hogy a lila próza csupán körmönfont elkendőzése a gorombaságnak,

nos, nagyon is tudatában vagyok annak, hogy idevágó meggyőződéseimet értetlenség és haragvás fogadta. Már hajlanék arra, hogy a gyülekezeti béke megóvása érdekében hallgatásba burkolódzom, félreállok, és mintha nem hallanám, elsiklom a hüledezés fölött. De a bokorból kiugrasztott nyúlnak az a tulajdonsága, hogy körülszalad. Nincs módomban visszavennem, amit *per tangentem* erről irtam³ – és még ha lincshangulat lesz a fogadtatása, akkor is; itt állok, és nem tehetek másként.

Ha valaki olajos-bársonyosan úgy fogalmazná, hogy nem hiszek a modern művészetekben – olyan lenne, mintha mézes sziruppal próbálná megédesíteni a csukamáj-olajat. Vagyis hát – enyhén szólva – nem hiszek. Büdösölöm a *performanszot*.

A művészet tönkremenése, a művészet „vége” oly gondolat, amelynek eredetvidéke Hegel-tájt keresendő. Úgy is lehetne mondani: Hegelnek a dologban igaza van ugyan, de épp ellenkező okból, s indokolása hamis, amilyen hamis minden metafizikai indoklás csak lehet. Teljesen más okból ment tönkre a képzőművészet, s ha féltő, hogy „véget ért”, akkor ennek az igazi okát Hegel sejteni sem sejtette.

A *Camera Obscura* volt a képzőművészet alatt az az időzített bomba, amely a fényképezés feltalálása percében alárobbant; és e robbanásban a képzőművészet annyira ripityára ment, hogy diribdarabjaiból váltig próbálta ugyan összekaparni magát, de oly sikertelenül, hogy hovatovább már azok is elkallódnak-elsikkadnak: a kapkodó rögtönzések, művészetmentő próbálkozások, izmusok, trendek diribdarabjai.

Véleményemmel nem vagyok egyedül, s itt nem is a mindenkor süketen hallgató néma többségre gondolok, hanem egy jeles magyar gondolkozóra, Pernecky Gézára:⁴ ő közérthetőbben, árnyaltabban fejt ki, hiszen szakterülete; jómagam gorombán, tömören, csak mint a rekedtesen odasúgott színpadi *aside*-ot, hogy mielőbb túlléphetsek rajta, s csupán azért hozom szóba, mert nem hagyhatom szó nélkül,

ahány lángelménckedő kísérlet csak volt, hogy a kárt „megreperálják”, csak szerény nyomot vagy annyit sem hagyva sikkadt el, és a fényképezés magrobbanása előtt, két-három-négy évszázados képzőművészeti irányzatokhoz képest a pánik ihletében foganat trendek kérészéletű epizódok voltak csupán; s alighanem így látja ezt Pernecky is, aki erről így ír: „Különösen az új, még fiatalságuk első éveit élő művészeti törekvések korai halála olyan fájdalmas. Ezek a gyermeken bizakodó és tapasztalatlan izmusok tegnap még tele voltak élettel és kísérletezőkedvvel, és még hittek abban, hogy velük kezdődik a történelem. Ma már jól látni, hogy semmi sem kezdődik velük. Szinte még meg sem születtek, és máris elöregedtek, elemzésük megtörtént, lezárt történelmük van [...] »Szeretem napjaink művészetét« – írta a kubista festők kapcsán 1913-ban Apollinaire [...] ma már aligha jutna eszébe, hogy szeresse a festészetet. A művészet unalmas.”

³ ÁLOMJÁRÓ EMBERISÉG című munkámban („Ezerkilencszáz-szörnyűrégen”, 140. o.) Aurora-ezetóriák (10), London, 1996 – meg egyebütt.

⁴ L. KAPITULÁCIÓ A SZABADSÁG ELŐTT című könyvében; Jelenkor, Pécs, 1995.

Hol vagyunk már a kubizmus szelíd, eukleidészi álmodozásától! A műveknek csupán a piaci árfolyama mérvadó, az esztétika úgy táncol, ahogy a Marketing fütyül, a fejedelmi, az állami mecenatúrától a képzőművészet sorsának irányítását átvette a mindennél hatalmasabb Piac. Az én elektronikus pennám szűzi-szemérmes, nincs benne annyi vitriolos gúny, annyi epéje a jogos felháborodásnak, ahogyan és amivel mások, nálam avatottabbak felboncolták a Piac hasát, közszemlére tették a boncolás eredményét. Akiknek csak becsukott szemeik vagynak, azok is nyilván láthatják,

hogy mi a fesztiválok, vándorkiállítások és gyönyörkiadványok pazar paravánja mögé rejtett struktúrája a képzőművészet világpiacának,

hogy milyen finomkodó úri népség, titkosságában a rózsakereszteseket megszegyentítő szupermaffia a műkereskedők konfraternitása,

hogy egy-egy induló fiatal szép ígéret életművét életestül-művésztül, látatlanba mint veszi meg jó előre, ha benne üzleti fantáziát lát, a milliárdos galéria,

hogy mint találta fel a cirkuszi lovaglóostor-cserditő Piac a Feddhetetlen Üzelmeket, amelyek nemcsak hogy erkölcsileg kifogástalanok, de kiállják a paragrafusok próbáját,

hogy ami a jelentésváltozásnál is több, micsodás metamorfózison ment keresztül a művész fogalma, magatartásformája, katonamértéke,

hogy a magát annak valló (és a Piacon akként áruló) „művész” esetleg alig-alig pedzi a mesterségbeli tudást, és inkább halva lássák, semmint hogy kiderüljön róla, hogy a művészettörténet valamelyest érdekli, és hogy erről homályos ismeretei vannak – *ça va sans dire*,

hogy a magát annak valló (és a Piacon akként áruló) mű, műtárgy, műrepek hova-mivé torzult, és önmagából való kivetkőzése során miből mibe vetkőzött ki,

hogy a lelkéből lelkedzett újszülött gyermekének fosadékával – esetleg saját excrementumával festő festő – *az igen*,

a műterem-látogatóknak kitárulkozó önherélő, a hímvevőjét szikével összevagdoló, sebkötöző- és pólyáló művész – *az igen*,

az eleven műtárgy „ön-immolátor”, akinek tiszavirág-életű remeklése, hogy *performanszára* (?) rámege és odahal – *az igen*,

a formalimban eltett, felhasított, döglött birka hullája a múzeumi tárló közepén – *az igen*,

a lenyelt – vagy oda bevezetett – minireflektozzal/minikamerával saját beleit, vagináját, ivarszervi járatait filmező, a filmet a bejárható installáció falgörbületein nagyra kivetítő művész – *az igen!*

Az már nem tartozik ide, hogy a Piac alatt is, akármilyen Nagyhatalmú, időknak végezetével feltátonghat az a Fekete Lyuk, ami műtárgyakba befektetett, pénzértékben felbecsülhetetlen megamilliárdjait elnyeléssel fenyegeti. Pedig a vészjelek, gázprotuberanciák formájában ott villognak a horizonton: a múlt század elkésve utánzó eklektikája, amit a dobra verők még tegnap mint értéktelen kacatot nem győztek a szemétre hordani, ma már az árverési termekben milliókért kelnek el; az egykori első pánik termékei, az ősz-„izmusok” a kikiáltási áron nem kelnek el, árgörbéjük lefelé konyul, és értéksorvadásban szenvednek

– mindez hogy hová vezet, nem tartozik ránk, írókra: a képzőművészek dolga,

de van valami, ami nagyon is ránk tartozik, és azok, akik, mint írók, máris kegyetlenül megszenvedik a Piac különc zsarnokságát és ellehetetlenülését, nem csoda, hogy hátrafelé kancsalognak; nem is tesznek hangfogót a nosztalgiazás nótafájára: lám, a Pártállam idején ha volt is bajunk, nem ilyen bajunk volt,

a rebesgetők már-már kezdik méltányolni a hajdanvaló jó-gonosz „segédszínész” apparatcsikot, akinek legalább „volt ízlése”, visszaszorította a giccs, a pornó és a ponyva szennyes árját – s azért a picurka engedményért cserébe már mindjárt megvolt az életfogytig biztos betevő...

Nem a Szabad Piac megbízásából állok itt, hogy vigéci fogásokkal belebeszéljem a csóró író hasába a gyereket; mert már azt se bánom, ha valaki szavaimból (a boldog emlékü Pártállam argot-jával élve) kihallani véli a „hármasszámú aggó dumát”,

hanem az Irodalom Köztársasága követségében jövök, az irodalmi eszmény téveszméje nevében szólok, amely édesmindnyájunkkal egyetemben a gyenge – a tőkegyenge – oldalon, életveszedelemben forog,

mert még megesik, hogy valaki nyelvén-ínyén feltetszik a szentelt forrás íze, hallani véli felbuzogását, és rászomjazik a Hippokréne vizére, amelyet a Helikon sziklájából a Pegazosz patkója fakasztott. Már-már inna amaz ihletadó nedűből – de a rádióébersztő fellármázza: „rossz álom” volt az egész. Az ihlet káprázatát elcsikolja a kenyérkereset hajrája, felszerken, száját öblit: az irodalom eszménye lepedék volt csupán, s egy egészséges, harcias csettintéssel szabadul tőle. Már hogyné szabadulna, ha életrevaló és cinikus, hiszen a bárca nélküli prostituált „életrajza”, gondosan vezetett koitusz-statisztikájával és egy szem gyermeke könnyfacsaró nyálás-szentimentális történetével hamarabb kiadódik, egy idényre listavezető sikerkönyv lesz, s neki meg, az írónak, ha esze van, bibliája a piackutatás

– a veszély?

hogy valamiképp valláshiedelmeink a „ki nem szarja le” kategóriájában tartják számon az olümposzi megváltó isteneket, és valamiképpen a képzőművészet, a pánik ihletésében, a „ki nem szarja le” kategóriájában tartja számon a maga parnasszoszi eszményeit,

valamiképpen a géniuszok helyére boszorkányos-ügyes bitorlók ugrottak, akik a „világstár-mutatványosok” szerepében piacra dobták aranytojást tojó absztrakt műtyükjaikat, és büszkélkednek pórázon vezetgető milliárdos galériatulajdonosaikkal, szintazonképp bennünket is elkap a Piac búbája és deleje,

vedlünk. Vedlünk egyet, egyszer, de nagyot: s majd nálunk is ugyanaz a nóta járja,

az Irodalom Köztársaságát átveszik a mindenre kapható „világstár-mutatványosok”,

első bestseller művüket tán még maguk írják, de mint minden nemes ponyvát, idényremekművé ezt is a Piac avatja, a példányszám, a sikerlista és a fizetett médiadiadalmenet. Emez írói „világstár-mutatványosok”, *showman*ek második csúcskönyvét a sikerlistán már nem ők maguk írják (ahhoz túlságosan lefoglalja őket a *Macdonald hamburger* reklámozása a tévén és a médiában), hanem kiadói zugíró kulik,

reménykedjünk az Internetben? Eddigi tapasztalataink szerint ha nem a műkedvelés melegágya – a *triviák* Nagy Sárga Folyama: a monitorról monitorra zubogó *Jang Ce Kiang*,

iszonyodjunk tőle, rettegjünk? Hogy ami a képzőművészetnek a fényképezés felalálása volt, nekünk meg ez az időzített bombánk, amely szétrobbantja Köztársaságunkat, mintha műzsáink a Parnasszoszon és irodalmi eszményünk sohasem lett volna?

(elvégre – amit zárójelben is alig merek megpendíteni – irodalom nélkül is lehet élni; szépirodalom nélkül jó évezreden át létezett magasrendű kultúra, amelyben in floribus voltak a művészetek más változatai: az arab világban *belletrisztika* sohasem volt – olyan értelemben, ahogyan mi a szépirodalmat Európában termeltük-ápoltuk)

tudjuk, hogy nem igaz; bankoknak, politikusoknak igen – nekünk nincs félnivalónk sem az Internettől, sem a szövegszerkesztőtől. Tisztító tűz lesz az infotechnika új ipari forradalma, gondolkozásunk munkafogalmainak, nyelvünk alapszövetének megújítását várhatjuk tőle, és/de sem elszántság, sem optimizmus nem kell hozzá, hogy felismerjük: ez az ipari gigabájt-forradalom a mi szövetségünk

– de mi nem a távoljövőben élünk, a közeljövő rettentő látásai nem tágítanak, s kedvünk elborul. Zavarjuk a pokolba Kasszandráinkat, amiért ilyen elcsüggesztő-elundorító víziókat küldenek a szemünkre, mondván, hogy ahol a Politikailag Korrekt Demokrácia, a mindenevő Multi-Tőke és a Szabad Piac keze beteszi a lábát, ott *Vidám Park*, *Disneyland*, *Hollywood*, *Alternatív szubkultúra*, *Harikrisna*, *Jehova Tanúi* és *Giccs-Pornó* lesz a világból, míg a világ világ – – –?!

Ezért vagyok itt, hogy szoruljon össze a szívetek, készüljete fel rá. Készüljete fel, hogy nekifeszülhesetek,

és ha van még olyanok és annak tartója, őrizzete meg klenódiumpént téveszménket, az irodalmi eszményt, az érték önzetlenségét csakúgy, mint tisztaságát, a tudás alázatát csakúgy, mint a tehetség előzékenységét; és úgy gondolatok, akik nektek ezt átaladják, az előttetek járókra, mint François Couperin le Grand gondolt mesterére és arkangyalára, Arcangelo Corellire, amikor gradus ad Parnassum: a Parnasszosz propüleióján, kapuzatáig felkíserte, és zenéje egész zengésével, Apoteózióra, az istenségnek – Apollón Muzagetésznek – átaladta.

Károlyi Amy

KERT

Ponttal megjelölhetem
gyerekkori búvóhelyem,
hol faléceken, kapun át
tanulgattam a kert szavát.

Hálóba takarva,
akarva nem akarva
szorítja a kéz.
A teremtet gyengét
a teremtő nehéz.

A valótlannál valótlanabbak
egymást rikoltják, egymást róják,
konyhabögrében a rózsák.